

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
ขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า
รวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการมัธยมศึกษาและนโยบายของการมัธยมศึกษา
2. ความเป็นมาของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
3. มาตรการและวิธีดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

กรมสามัญศึกษา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการมัธยมศึกษา และนโยบายของการมัธยมศึกษา

ความหมายของการมัธยมศึกษา มีการให้ความหมายไว้ดังนี้

Carter V. Good (1973) ได้ให้ความหมายของการมัธยมศึกษาไว้ว่า คือ การศึกษา
ในช่วงเวลาที่ได้วางแผนไว้สำหรับผู้ที่ม้อายุระหว่าง 12 - 17 ปี โดยมุ่งเน้นที่จะยกระดับให้มีความ
เชี่ยวชาญมากขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ การแสดงออก และความเข้าใจ
ต่อการใช้และนำเครื่องมือนี้ไปใช้ในการทำให้เกิดความคิด และการดำรงชีวิตอยู่และในการ
เสาะหาข้อมูล ความคิดรวบยอด ทักษะทางปัญญา ทักษะคติ สังคม ร่างกาย สติปัญญา นิสัย
ความเข้าใจและรู้คุณค่า ซึ่งมักจะมีความแตกต่างกันหลายระดับเป็นไปตามความต้องการ
ความสนใจของนักเรียน อาจเป็นไปได้ทั้งในระดับสูงหรือในระดับขั้นเตรียมตัว

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ข้อ 8 กล่าวถึงการมัธยมศึกษาว่า เป็นการศึกษา ที่อาศัยประถมศึกษาเป็นพื้นฐาน มุ่งสำรวจ และส่งเสริมความสนใจ ตามความถนัดตามธรรมชาติ ของเด็กเพื่อให้มีความรู้ มีทักษะอันเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ หรือให้ได้มีความรู้อันจำเป็นต่อ การดำรงชีวิต หรือเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้น

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ข้อ 32 กล่าวถึง การมัธยมศึกษาว่า เป็นการศึกษา หลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และสังคม

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กล่าวถึงการมัศึกษาดังนี้

ข้อ 3.3.1 การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนา คุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความ ต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีความ สามารถในการประกอบกรงานและอาชีพตามควรแก่วัย

และในหมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษา

ข้อ 5 ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน

รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น

แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ของกรมสามัญศึกษา กล่าวถึง การมัธยมศึกษาว่าเป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่จบชั้น ป.6 ให้มีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพ ที่เหมาะสมกับวัย ตามความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล ตลอดจนให้ผู้เรียนมีจริยธรรม ศีลธรรม และพละนาามัยที่สมบูรณ์

บรรจง พงศ์ศาสตร์ (2537) ได้กล่าวถึง การมัธยมศึกษาไว้ในทิศทางการจัด มัธยมศึกษา ของกรมสามัญศึกษา ไว้ว่า การมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้ที่ จบการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาไม่ว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย จะต้องเป็น ผู้ที่พึ่งตนเองได้ดีขึ้น คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีพื้นฐาน มองเห็น ช่องทางที่จะประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อได้

สรุปความหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ จะให้ความหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ คือการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรมความรู้ความสามารถ และทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีความสามารถในการประกอบงานและอาชีพตามควรแก่วัย และเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน

นโยบายของการมัธยมศึกษา

ในแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ให้การมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านวิชาการ และทักษะวิชาชีพ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม กรมสามัญศึกษาได้กำหนดนโยบายในช่วงแผนนี้ มีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้ (กองแผนงาน, 2534)

1. เร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียนให้ทัดเทียมกัน สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
2. เร่งพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับวิทยาการสมัยใหม่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. เร่งขยายการจัดมัธยมศึกษาให้ทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในเขตเมืองและชนบท เน้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ และกลุ่มชนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม
4. สนับสนุนและส่งเสริมให้โรงเรียนประสานสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ
5. เร่งส่งเสริมการศึกษา เพื่ออาชีพให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ มีใจรัก มีค่านิยมต่อการประกอบอาชีพ
6. เร่งพัฒนาคุณภาพของครู-อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
7. เร่งพัฒนาระบบบริหาร ระบบและองค์กรที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

8. เปรื่องพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และสารสนเทศเพื่อการบริหารจาก

นโยบาย

ที่กล่าวมาข้างต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับการเร่งขยายการจัดมัธยมศึกษาให้ทั่วถึง และเป็นธรรม ทั้งในเขตเมืองและชนบท กรมสามัญศึกษา (2534) ได้กำหนดมาตรการเฉพาะมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ให้มีการสำรวจจำนวนนักเรียนที่จบประถมศึกษา
2. ขยายการจัดโรงเรียนตามรูปแบบโครงการขยายโอกาสให้กว้างขวาง
3. สนับสนุนให้รัฐ เอกชน และชุมชน จัดทุนการศึกษา
4. จัดและพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนการสอน
5. ปรับปรุงวิธีการรับนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
6. ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาประสานและร่วมมือกับโรงเรียนประถมศึกษา

ยิ่งขึ้นในทุกพื้นที่

ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

และในปีงบประมาณ 2537 กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดนโยบายไว้ข้อหนึ่งว่า จะส่งเสริมและขยายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้ทั่วถึง เป็นธรรมทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท โดยมุ่งเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานและจัดงบประมาณสนับสนุนช่วยเหลือลดค่าใช้จ่ายแก่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา (กองแผนงาน, 2535)

ความเป็นมาของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แม้มิใช่เป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่ก็ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนมาตลอด เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับนี้มากขึ้น โดยจะพบว่ามีการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับนี้ นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และเพื่อให้มองเห็นการส่งเสริมการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จึงขอกล่าวถึงโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาใน

ระดับมัธยมศึกษา นับตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 5 ตามที่ประภาพรพรณไชยวงศ์ (2530) ได้สรุปไว้ดังนี้

ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) รัฐมีนโยบายมุ่งขยายการมัธยมศึกษา โดยเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอใหญ่ ๆ และพบว่าในช่วงระยะเวลานี้มีปริมาณนักเรียนเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมชั้น ม.ศ. 1 เพิ่มขึ้น เฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 3 ต่อปี และมีอัตราส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นต่อประชากรกลุ่มอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) แม้จะไม่มีนโยบายระบุอย่างเด่นชัดเกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา แต่ก็มี การเพิ่มปริมาณนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีอัตราเพิ่มของนักเรียน ม.ศ. 1 โดยเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 13 ต่อปี และมีอัตรานักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นต่อประชากรกลุ่มอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) รัฐมีนโยบายขยายมัธยมศึกษา โดยเร่งรัดการมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค จึงได้มีการเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอต่าง ๆ เพิ่มขึ้นปีละ 36 - 50 โรงเรียน เปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบล ในช่วงปลายแผนเป็นจำนวน 194 โรงเรียน ทำให้มีจำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงแผนนี้ ซึ่งมีผลทำให้ปริมาณนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับนี้เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยมีอัตราการเพิ่มของนักเรียน ม.ศ. 1 โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 10 ต่อปี และมีอัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรกลุ่มอายุเพิ่มเป็น ร้อยละ 30 ในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) รัฐมีนโยบายขยายปริมาณการรับนักเรียนชั้นมัธยมเช่นกัน และขยายขอบเขตการรับนักเรียนออกไปยังชนบท โดยมีโครงการเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบล ในปี พ.ศ. 2521 เฉลี่ย 5 ตำบล จะมีโรงเรียนมัธยมศึกษา 1 โรงเรียน ทำให้ช่วงแผนนี้มีโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น เฉลี่ยปีละ 88 โรงเรียน และมีปริมาณนักเรียน ม.ศ. 1 เข้าเรียนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 ต่อปี (ช่วงแผนนี้มีการเปลี่ยนระบบการศึกษาจาก 4-3-3-2 เป็น 6-3-3 ฉะนั้นนับแต่ปี พ.ศ. 2521 จึงไม่มีชั้น ม.ศ. 1 แต่มีชั้น ม.ศ. 1 แทน) ส่วนอัตราส่วนนักเรียนมัธยมต่อประชากรกลุ่มอายุในช่วงแผนนี้ยังคงมีปริมาณร้อยละ 30 เท่าเดิม

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) รัฐมีนโยบายขยายปริมาณการรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเช่นเดิม โดยมีการเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 50 โรงเรียนสำหรับในช่วงแผนนี้ รัฐมีความพยายามอย่างมากในการส่งเสริมให้เด็กเรียนต่อมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นที่มีอัตราเรียนต่อต่ำ โดยกรมสามัญศึกษา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศเป็นส่วนใหญ่ ได้จัดทำโครงการพิเศษขึ้น 4 โครงการเพื่อดำเนินงานด้านมัธยมศึกษาเพิ่มเติมจากงานเดิม ได้แก่ (1) โครงการจัดหาที่พักแก่นักเรียนในชนบทห่างไกล ปีละ 30 โรง (2) จัดหน่วยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแก่นักเรียนในชนบทห่างไกล ปีละ 30 แห่ง โดยใช้สถานที่ของวัดหรือสถานที่ชุมชนจัดสร้างให้ ส่วนบุคลากรขอความร่วมมือจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่ม (3) โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจำนวน 240 โรง ที่ได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2527 ได้ช่วยเหลือเด็กให้มีโอกาสเรียนต่อระดับมัศึกษามากขึ้น โดยยกเว้นการเก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาและมีการจัดหนังสือให้ยืมเรียน (4) โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้นักเรียนเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา

อย่างไรก็ตาม แม้มีการดำเนินงานรณรงค์เพื่อเพิ่มอัตราการเรียนต่อ ม.1 ดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถทำให้เด็กเข้ารับการศึกษาระดับนี้ได้มากเท่าที่ควร ซึ่งจะเห็นได้จากอัตราส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาต่อประชากรกลุ่มอายุมีประมาณ ร้อยละ 35 ซึ่งเพิ่มจากช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 เพียงเล็กน้อย ผลการดำเนินงานจึงไม่เป็นไปตามเป้าหมายของการเพิ่มจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ที่ระบุว่า จะเพิ่มจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้ได้ร้อยละ 48 ของประชากรในกลุ่มอายุ ทั้งนี้เพราะ (1) นักเรียนและผู้ปกครองไม่เห็นคุณค่าของการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (2) ผู้ปกครองมีฐานะเศรษฐกิจไม่ดีพอที่จะส่งบุตรหลานเรียนต่อได้ (3) ผู้ปกครองต้องการเด็กไว้ช่วยทำงานบ้านหรือประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้ (4) การคมนาคมระหว่างบ้านและโรงเรียนไม่สะดวก (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) เป็นแผนที่ได้มีการกำหนดนโยบายไว้อย่างชัดเจนในการที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คือ เร่งขยายมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อยกระดับการศึกษาของประชากรให้สูงขึ้น ทั้งให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสการเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและเน้นการขยายบริการมัธยมศึกษา ในพื้นที่มี

อัตราการเรียนรู้ต่อค่าเป็นพิเศษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการมัธยมศึกษาให้เยาวชนได้รับการศึกษาในระดับนี้มากขึ้น โดยเน้นให้มีการกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไปยังพื้นที่ที่ด้อยโอกาสเป็นพิเศษ เพื่อลดความแตกต่างในเรื่องโอกาสทางการศึกษาระหว่างพื้นที่และระหว่างเด็กที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมต่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533)

สาเหตุที่รัฐมุ่งเน้นขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 6 นั้น เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว ซึ่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ ค่านิยม ตลอดจนค่านิยมของชนในชาติเป็นอย่างมาก ประกอบกับประเทศไทยกำลังพัฒนาทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการที่ทันสมัย ซึ่งจะทำให้สภาพชีวิตและสังคมของคนไทยมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ท่ามกลางอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามา จึงจำเป็นต้องเร่งดำเนินการเพื่อปรับความรู้สึกรักชาติ ค่านิยม สภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนความรู้ความสามารถของประชาชนในชาติให้สูงขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิต ครอบครัว ซึ่งจะมีส่วนช่วยการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศต่อไป การศึกษาขั้นพื้นฐานที่เคยกำหนดไว้เพียงระดับชั้นปีที่ 6 จะไม่เพียงพอ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาถึงขั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างน้อย และเป็นจำนวนมากขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

จากแนวนโยบายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ที่รัฐมุ่งเร่งรัดขยายการมัธยมศึกษา เพื่อยกระดับการศึกษาของประชากรให้สูงขึ้น ทั้งให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และขยายบริการมัธยมศึกษาในพื้นที่มีอัตราการเรียนรู้ต่อค่าเป็นพิเศษ และยังได้กำหนดเป้าหมายที่จะให้ผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 55 ในระบบโรงเรียน และร้อยละ 5 นอกโรงเรียน รวมแล้วให้มีอัตราการเรียนรู้ต่อประมาณร้อยละ 60 ในปลายแผนพัฒนาฯ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในลักษณะที่เคยดำเนินการมาในแผนพัฒนาฉบับต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งใหม่ปีละ 30 โรง การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาสาขาปีละ 20 แห่ง การจัดที่พักในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีละ 50 โรง เป็นต้น นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้เสนอโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยม

ศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด ให้คณะกรรมการพิจารณา เพื่อเป็นโครงการเพิ่มเติม
ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ซึ่งคณะกรรมการได้ประชุม เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2530 ลงมติเห็นชอบใน
หลักการของโครงการขยายโอกาสทางมัธยมศึกษา โดยมอบให้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติรับ
ไปพิจารณาในเรื่องความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ และมีให้เกิดความเข้าใจระหว่าง
ส่วนราชการ ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอผลการพิจารณาต่อคณะกรรมการว่า

(1) ในการยกเว้นค่าบำรุงการศึกษาแก่นักเรียนนั้น ควรพิจารณายกเว้นค่าบำรุงการศึกษาแก่นักเรียนที่ยากจน (2) ควรปรับเป้าหมายการรับนักเรียนชั้น ม.1 ให้มีความเป็นไปได้มากที่สุด
(3) การเรียนการสอน ควรมีทั้งโปรแกรมการเรียนการสอนแบบปกติและแบบกึ่งระบบโรงเรียน
โดยกรมสามัญศึกษาควรร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีความพร้อมและความเชี่ยวชาญดำเนินงาน
หลังจากที่คณะกรรมการได้ประชุมปรึกษา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2530 จึงลงมติเห็นชอบใน
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จึงมีความชัดเจนในการดำเนินงาน
มากขึ้น และโครงการที่มีการดำเนินการเป็นอันดับแรก คือ โครงการขยายโอกาสทาง
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด ซึ่งมีวัตถุประสงค์และ
เป้าหมายที่จะให้เด็กที่จบ ป.6 ในเขตชนบทที่เรียนต่อ ม.1 สูงขึ้นเป็นร้อยละ 30 ใน
ปีการศึกษา 2534 โดยส่งเสริมให้เด็กได้เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนใกล้บ้าน และ
เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ช่วยเหลืองานบ้าน และการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง ตลอดจนส่งเสริม
ให้นักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วไม่ประสงค์ที่ศึกษาต่อ สามารถประกอบอาชีพ
ตามทรัพยากรและงานอาชีพในท้องถิ่น

นอกจากการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่อยู่ในระดับโรงเรียน
แล้ว ยังมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ไม่มีโอกาสเข้ารับ
การศึกษาระดับนี้ในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสรับการศึกษาจากการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
โดยการศึกษาออกโรงเรียนประเภทบุคคลภายนอก (ศบน.) การศึกษาออกโรงเรียนทางวิทยุและ
ไปรษณีย์ (ว.ปณ.) และการศึกษาออกโรงเรียนประเภทชั้นเรียน (ภาคค่ำ)

ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทภาคจน 38 จังหวัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติก็ได้ดำเนินงานพัฒนารูปแบบและวิธีการขยายโอกาสทางการศึกษาให้เป็นการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากขึ้น และเสนอแก่คณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจึงลงมติเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 เห็นชอบกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งสรุปได้ว่า รัฐควรขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยวิธีไม่บังคับ เนื่องจากเป็นวิธีการที่แสดงออกถึงเจตนารมณ์ของรัฐ ในอันที่จะยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นถึงระดับที่ระบุไว้ บนพื้นฐานของการคงไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการตัดสินใจส่งหรือไม่ส่งบุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษารวมทั้งข้อเสนอแนะทางการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานอีก 2 ข้อ คือ (1) ในช่วงระยะเวลา 5 ปี นับแต่ปีงบประมาณ 2532 รัฐไม่ควรประกาศขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานไปถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่ควรเร่งขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในรูปแบบและด้วยมาตรการต่าง ๆ ตามแนวทางปฏิบัติของวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการไม่บังคับไปก่อน เป็นเวลา 5 ปี โดยมีหลักการและมาตรการการดำเนินงานที่จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่ค้ำยฐานะทางเศรษฐกิจ

(2) ระหว่างช่วงระยะเวลา 5 ปี ที่ดำเนินการเร่งขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการไม่บังคับนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละปี พร้อมทั้งปรับปรุงการดำเนินงานและหารูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนในวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การดำเนินงานด้านขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ได้มีการขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นจาก 38 จังหวัด ออกไปครอบคลุมโรงเรียนในเขตทรกั้นดาร ในปี พ.ศ. 2531 และได้มีการดำเนินงานเพิ่มเติมในส่วนของศึกษานอกระบบโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2532 ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติให้จัดมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาภาคบังคับต่อไปอีก 3 ปี โดยประกาศในท้องที่ที่มีความพร้อมเป็นปี ๆ ไป โดยให้มีการแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง และระหว่างที่ดำเนินการแก้ไข ให้คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการโครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาโดยไม่บังคับต่อไปอีก 3 ปี

โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนในพื้นที่เขตชนบท ซึ่งมีอัตราการเรียนต่อต่ำ เนื่องจากความยากจนของผู้ปกครอง ให้พิจารณาสิ่งจูงใจให้ผู้ปกครองส่งผู้ที่อยู่ในความปกครองของคนเรียนต่อ ในรูปค่าชุดเชย ลักษณะใดลักษณะหนึ่งด้วย ส่วนกรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้เร่งขยายบริการให้ความรู้สาธิตวิชาชีพ ระยะสั้น ตามความต้องการและสนใจของประชาชน จากมติของคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ทำให้กระทรวงมหาดไทยได้ขอความเห็นโครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาโดยไม่บังคับต่อไปอีก 3 ปี ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา และขยายบริการการศึกษานอกระบบแก่เยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการและความสนใจของประชาชนด้วย และคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติ ในปี พ.ศ. 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา ส่วนภูมิภาค โดยให้เปิดการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีอยู่แล้วและมีความพร้อมด้านบุคลากร โดยเน้นพื้นที่ชนบทยากจน และพื้นที่ที่มีประชากรประกอบอาชีพหญิงบริการพิเศษเป็นจำนวนมากเป็นอันดับแรก อย่างไรก็ตาม การขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษายังคงมีการดำเนินงานต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ซึ่งได้มีการดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาต่อจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และมีการกำหนดแนวทางในการขยายโอกาสทางการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 อย่างชัดเจนว่า ให้ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี อย่างเป็นขั้นตอน เน้นให้ความสำคัญทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกลที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ โดยให้สิ่งจูงใจแก่ผู้ปกครองที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเด็กเข้าเรียนต่อมากขึ้น ด้วยการให้เงินอุดหนุนเพื่อทดแทนค่าเสียโอกาส หรือการนำระบบคู่มือการศึกษามาใช้ และปรับปรุงหลักสูตรทางการฝึกทักษะ และเพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และให้มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์เข้ากับกระบวนการเรียนการสอน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2535 : อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537)

นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

ก่อนที่จะมีการเริ่มดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาอย่างจริงจัง ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) รัฐบาลไทยได้มีการกำหนดนโยบายหรือทิศทางในการพัฒนาทางการศึกษาไว้อย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้แถลงนโยบายด้านการศึกษาต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2529 ว่า จะจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ดังนี้ ระดับก่อนประถมศึกษา จะขยายการศึกษาระดับอนุบาลในชนบท ระดับมัธยมศึกษา จะสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาให้มากขึ้น ระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา จะให้ความสำคัญในการผลิตบุคลากรให้ตรงกับความต้องการในการพัฒนาประเทศและตลาดงาน รวมทั้งสอดคล้องกับทรัพยากรและสภาพท้องถิ่น สำหรับการฝึกหัดครู จะผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม

ต่อมาในช่วงต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2531 ว่า เร่งรัดการส่งเสริม การอนุบาลชนบท การขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยจะจัดควบคู่ไปกับการขยายการศึกษาภาคบังคับ และการเตรียมพื้นฐานอาชีพให้กับนักเรียนทุกระดับ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน ตลอดจนส่งเสริม ศีลธรรม จริยธรรม และวินัยของนักเรียนและคนในชาติเป็นพิเศษ " และได้แถลงเพิ่มเติมต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2534 ว่า รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญต่อการเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อเป็นฐานการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ตลอดทั้งปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ให้มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นควบคู่ไปกับการเพิ่มพูนความรู้ผ่านระบบสื่อสารมวลชนต่าง ๆ

หลังจากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่ นายอานันท์ ปันยารชุน ได้แถลงนโยบายสังคมว่าด้วยการศึกษาต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2534 ว่า เร่งขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาในและนอกระบบให้กว้างขวางขึ้น เพื่อยกระดับการศึกษาพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างต่ำ รวมทั้งขยายการศึกษาปฐมวัยในชนบทเพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

ในปัจจุบัน นายชวน หลีกภัย ได้แถลงนโยบายด้านสังคมว่าด้วยการศึกษาต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2535 ว่า เร่งขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ให้ทั่วถึง โดยเร็วอย่างมีคุณภาพ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ ผู้ปกครองทางร่างกาย จิตใจ และผู้ด้อยโอกาสกลุ่มอื่น ๆ

จะเห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะนโยบายของนายอานันท์ ปันยารชุน และนายชวน หลีกภัย ได้กำหนดเครื่องชี้วัดและแนวทางที่ชัดเจนมากขึ้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำมากำหนดเป็นนโยบาย ด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา (กองแผนงานสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

นโยบายระยะสั้น เร่งรัดการขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาให้กว้างขวาง และ ทั่วถึงทั้งในเมืองและชนบท โดยจัดบริการการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างน้อย

นโยบายระยะกลางและระยะยาว เพื่อวางพื้นฐานสำหรับอนาคต คือ (1) พัฒนาคุณภาพ การศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เป็นคนดี มีทักษะในการประกอบสัมมาอาชีพ สามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาและดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนของศาสนา และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ และของท้องถิ่น มีความรักหวงแหนในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ มีความเคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ (2) เร่งรัดการจัดการศึกษาทั้งใน ระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เน้นการประสานสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ ผู้เรียนได้รับโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้และฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อการขยายโอกาสทางการศึกษา กรมสามัญศึกษา ได้นำนโยบายข้างต้นมากำหนดเป็นนโยบายของกรม ดังนี้ ส่งเสริมและขยาย การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้ทั่วถึงเป็นธรรม ทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยเฉพาะ การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนทั่ว ประเทศ และจัดงบประมาณสนับสนุนช่วยเหลือ เพื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองในการส่ง บุตรหลานเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา โดยมาตรการต่าง ๆ มุ่งเน้นขยายการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลายให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น รวมทั้งสนับสนุนการเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ
 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2536)

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ

หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
 โดยตรงคือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้มอบหมายการจัดดำเนินโครงการขยายโอกาสทางการ
 ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแก่กรมต่าง ๆ ดังนี้ เริ่มต้นตั้งแต่ (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537)

ปีการศึกษา 2530 ได้มอบหมาย ให้กรมสามัญศึกษา จัดโครงการขยายโอกาสทาง
 การศึกษาในพื้นที่เป้าหมายชนบทยากจน 38 จังหวัด และต่อมาได้ขยายครอบคลุมพื้นที่ยากจนใน
 ทุกจังหวัด

ปีการศึกษา 2533 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้รับมอบหมาย
 ให้จัดโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับจากระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ไปอีก 3 ปี จำนวน
 119 โรงเรียน และมีการขยายเพิ่มเติมโดยมีเป้าหมายให้เปิดให้ได้ 4,200 ห้องเรียน ใน
 ปีการศึกษา 2537

ปีการศึกษา 2534 กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการ
 ศึกษาเอกชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมศิลปากร กรมการฝึกหัดครู กรมวิชาการ
 กรมอาชีวศึกษา และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เข้าร่วมร่วมดำเนินงานในโครงการขยายโอกาส
 ทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นด้วย และในปัจจุบันได้มีหน่วยงานอื่นเข้าร่วมโครงการ
 ขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ กระทรวงมหาดไทย โดยโรงเรียน
 เทศบาล โรงเรียนเมืองพิทสา และโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

การดำเนินงานต่าง ๆ ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไม่ว่า
 ของหน่วยงานใดต่างมีเป้าหมายในการขยายโอกาสให้เด็ก เยาวชน ประชาชน รวมทั้งพระภิกษุ
 สามเณรที่ผ่านการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว โดยไม่จำกัดเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
 ตลอดจนสภาพความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งใน
 ระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนให้มากที่สุด โดยแนวทางการดำเนินงานตามโครงการ

ขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ของหน่วยงานต่าง ๆ นั้นมีความหลากหลาย แตกต่างกัน แต่จะมีแนวทางการบริหารโครงการในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ การบริหารโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาจะแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

- ระดับกระทรวง กรม เป็นการบริหารงานด้านนโยบาย การวางแผน การกำหนด เป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน การอำนวยการ และการสนับสนุนในรูปคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน โดยกระทรวงสั่งการตามนโยบาย และกรมสั่งการตามโครงการ และแนวปฏิบัติ

- ระดับจังหวัด ทำหน้าที่ในการวางแผนดำเนินการกำหนดเป้าหมายด้านพื้นที่บริการ จำนวนโรงเรียนและนักเรียนในโครงการ การระดมทรัพยากร การประสานความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การนิเทศ ติดตามและประเมินผล รับผิดชอบ โดยคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัด

- ระดับสถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และสถานศึกษาอื่น ๆ ทำหน้าที่ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการระดมทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินงาน การจัดทำแผน การสอน การจัดกิจกรรม การจัดสอน และการให้บริการแก่นักเรียน และส่งเด็กเข้าเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

สำหรับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วย โครงการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ของกรมสามัญศึกษา
2. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ
3. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
4. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ของกรมการศาสนา
5. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาฯ ของกระทรวงมหาดไทย
6. โครงการสนับสนุน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของกรมการฝึกหัดครู กรมวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และกรมอาชีวศึกษา

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง เป็นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้แก่โรงเรียน 225 โรง ในพื้นที่เป้าหมาย ชนบทยากจน 38 จังหวัด ตามประกาศของรัฐบาลในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โดยเริ่มดำเนินการในปีพ.ศ. 2530 ระยะที่สอง เป็นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นออกไปในเขตชนบททั่วประเทศ โดยดำเนินงานในปีการศึกษา 2531-2534 ระยะที่สาม เป็นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแก่เด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทุกพื้นที่ โดยดำเนินงานในช่วงปีการศึกษา 2537-2539

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มีความคล้ายคลึงในรูปแบบและวิธีดำเนินการ กล่าวคือ การขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในช่วงต้น มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

1. เพื่อสร้างศรัทธาและเจตคติที่ดีต่อการศึกษา
2. เพื่อให้เด็กเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตชนบทได้เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากยิ่งขึ้น
3. เพื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยเฉพาะในเขตชนบท
4. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนใกล้บ้าน หรือได้รับความสะดวกในการเดินทาง
5. เปิดโอกาสให้นักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีโอกาสช่วยเหลืองานบ้าน หรือช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ
6. ส่งเสริมให้นักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และไม่ประสงค์จะศึกษาต่อ สามารถประกอบอาชีพตามสภาพทรัพยากรและงานอาชีพในท้องถิ่นตนได้ตามควรแก่ศักยภาพ

วิธีดำเนินงานในระดับกรมคือ จัดให้มีคณะกรรมการโครงการฯ ในระดับจังหวัด จัดให้มี คณะอนุกรรมการโครงการฯ และมีการประสานงานกับอนุกรรมการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรมจังหวัด และคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ) โดยดำเนินงานตามมาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการส่งเสริมงานบริหารโครงการ โดยจัดทำแผนงานและแนวปฏิบัติระดับกรม จังหวัด และโรงเรียน มาตรการลดค่าใช้จ่าย ผู้ปกครอง โดยยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ทำหนังสือให้ยืม เรือน จัดหาที่พักในโรงเรียน มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว โดยจัด กิจกรรมการศึกษาที่ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองได้ในด้านอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือ เครื่องใช้ การป้องกันโรคภัย เป็นต้น มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนโดยการผลิตสื่อ การสอน เป็นต้น และมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนโดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์ประสาน งานและร่วมมือกับองค์การ เป็นต้น (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, 2531)

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของกรมสามัญศึกษา ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 คือ การให้มีนักเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่เป้าหมายเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากขึ้น โดยนักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้ใน ด้านปัจจัยสี่ รู้จักช่วยงานบ้าน ช่วยผู้ปกครอง ประกอบอาชีพ ไม่ว่างงาน รู้จักนำทรัพยากรในท้องถิ่น มาใช้อย่างถูกวิธี และนำเทคโนโลยีมาพัฒนางานให้ดีขึ้น นอกจากนี้ โครงการนี้จะส่งผลให้นักเรียน ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว มีงานทำ มีรายได้ตามอัตภาพ มีเจตคติที่ดีต่อตนเองและสังคมที่ตน อาศัยอยู่ สามารถลดปัญหาอาชญากรรม และลดการย้ายถิ่นฐานของประชากรจากเขตชนบทสู่เมือง ได้ (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, 2531)

สำหรับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของกรมสามัญศึกษา ในระยะที่ 3 (พ.ศ. 2537 - 2539) เป็นโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการขยายโอกาสฯ ระยะที่ 2 โดยมีจุดเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทุก พื้นที่ ทุกคนที่ผู้ปกครองมีฐานะยากจน มีความยากลำบากในการส่งเสียให้นักเรียนเข้ารับการ ศึกษา ให้ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างทั่วถึง โดยมุ่งเป้าหมายไปยัง โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษาที่นักเรียนยากจนไม่ได้รับการยกเว้นค่าบำรุงการศึกษา

และหนังสือพิมพ์เรียน จำนวน 689 โรง โดยจำแนกโรงเรียนเป็น 5 กลุ่ม ตามสภาพความยากจนของนักเรียน คือ ถ้าโรงเรียนใดมีนักเรียนยากจนมาก นักเรียนจะได้รับเงินอุดหนุนทุนการศึกษา และหนังสือพิมพ์เรียนร้อยละ 95 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ถ้ายากจนปานกลางก็ลดหลั่น การให้ความช่วยเหลือด้านเงินอุดหนุนทุนการศึกษา และหนังสือพิมพ์เรียนลงมาเหลือร้อยละ 75 ร้อยละ 50 ร้อยละ 25 และร้อยละ 10 ตามลำดับ

สำหรับแนวทางการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในระยะที่ 3 นี้ เน้นการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับระดับความยากจนของนักเรียนในโรงเรียนในโครงการ เพื่อจัดสรรงบประมาณได้อย่างถูกต้อง โดยมีการนิเทศและประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ โดยมีสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด โรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ และกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ร่วมกันรับผิดชอบ

ผลที่จะได้รับในโครงการขยายโอกาสฯ ระยะที่ 3 คือ อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นไปตามเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และประชาชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้ดีขึ้นกว่าเดิม (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, 2536)

มาตรการและวิธีการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินการโครงการโดยใช้โครงสร้างการบริหารงาน การประสานงาน รูปแบบการจัดโรงเรียน และมาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการได้ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2530 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

1. ระดับกรม จัดให้มีคณะกรรมการโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา ระดับจังหวัด จัดให้มีคณะกรรมการโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และให้มีการประสานงานกับคณะกรรมการ การศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัดและคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด

2. ดำเนินการตามมาตรการที่สำคัญของโครงการ ดังต่อไปนี้

2.1 มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ

(1) จัดให้มีการทำแผนงาน แผนปฏิบัติงาน ทั้งในระดับกรม ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียน พร้อมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบงาน

(2) จัดให้มีโรงเรียนแม่แบบ และส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติ ผลงานดีเด่น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของโรงเรียนในโครงการ

(3) ดำเนินการขยายปริมาณโรงเรียนในโครงการตามมติคณะรัฐมนตรี

2.2 มาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง

(1) ยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา

(2) จัดหาหนังสือให้ยืมเรียน

(3) ส่งเสริมการจัดที่พักในโรงเรียน

(4) จัดหน่วยเรียนโดยประสานงานกับโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อจัดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนประถมศึกษา

(5) จัดตั้งสาขาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่ที่เหมาะสมเพื่อเตรียมการเปิดเป็นโรงเรียนใหม่

(6) ลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่าง ๆ

2.3 มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว

(1) จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านอาหาร และน้ำ

(2) จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านเครื่องนุ่งห่มและเครื่องมือเครื่องใช้

(3) จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการพัฒนาบ้าน

(4) จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการป้องกันโรคภัย และการใช้สมุนไพร

(5) ส่งเสริมการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่นให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน

(6) ส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียนให้กับนักเรียนที่ไม่สามารถมาโรงเรียนได้เต็มเวลาเรียนตามหลักสูตร โดยจัดให้เรียนด้วยตนเองที่บ้าน และปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ปกครองที่บ้าน รวมทั้งการฝึกและประกอบอาชีพท้องถิ่นตามโครงการที่ได้กำหนดขึ้น

(7) สร้างความสัมพันธ์ในการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการศึกษา กับกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียน

(8) ส่งเสริมให้มีการร่วมมือ ประสานงาน และได้รับความช่วยเหลือจากบุคลากร และหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

2.4 มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน

(1) จัดให้มีการผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปและส่งเสริมการใช้บทเรียนสำเร็จรูปเสริมการเรียนของนักเรียน

(2) ส่งเสริมงานของโครงการโรงเรียนพี่ โรงเรียนน้อง ให้โรงเรียนพี่ช่วยเหลือในด้านวิชาการ การเรียนการสอน ฯลฯ

2.5 มาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน

(1) ส่งเสริมโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท ด้วยการส่งเสริมให้โรงเรียนในโครงการเป็นศูนย์ประสานงานและร่วมมือกับองค์กรพัฒนาชุมชนในระดับตำบลตามโครงการสร้างและพัฒนาชนบทของ กชช.

(2) การส่งเสริมการปลูกต้นไม้ ทั้งในโรงเรียนและที่สาธารณะ

ผลจากการดำเนินงานของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ของกรมสามัญศึกษา ในปี 2530 - 2534 สรุปการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

ผลการดำเนินงานตามโครงการ

1. จำนวนโรงเรียน ในช่วงปีการศึกษา 2530 - 2534 มีโรงเรียนในโครงการ 827 โรง ซึ่งในแต่ละโรงเรียนเข้าโครงการดังนี้ 225, 93, 82, 165 และ 262 โรง ตามลำดับ โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในชนบทขนาดเล็ก มีห้องเรียนไม่เกิน 12 ห้อง ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล สุขาภิบาล

2. จำนวนนักเรียน ในช่วงปีการศึกษา 2530 - 2534 รับนักเรียนชั้น ม.1 ได้ 26,706 40,753, 60,791, 96,621 และ 139,808 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5, 31.2, 37.7, 43.2 และ 48.8 ของนักเรียนจบ ป.6 ในพื้นที่บริการตามลำดับ ซึ่งทำให้อัตราการ เรียนต่อชั้น ม.1 ในปี 2534 โดยภาพรวมของประเทศสูงขึ้นเป็นร้อยละ 60 ของนักเรียนจบ ป.6

3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการจัดการ เรียนการสอนเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบปกติ และแบบกึ่งระบบโรงเรียน

แบบกึ่งระบบโรงเรียน คือ การจัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ สามารถเรียนที่โรงเรียนได้เต็มเวลาของการเรียนตามหลักสูตร โดยโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรม การเรียนการสอนและเนื้อหาสาระอื่น ๆ ทดแทน คือ ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากบทเรียน สำเร็จรูป กำหนดโครงงานหรือกิจกรรมทางการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรให้นักเรียนทำที่บ้าน เช่น การฝึกปฏิบัติงานอาชีพ หรือการช่วยเหลืองานบ้านของผู้ปกครอง เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลที่โรงเรียนตอบแบบสอบถาม จำนวน 299 โรงเรียน พบว่า ในปีการศึกษา 2532 มีโรงเรียนเปิดสอนแบบปกติอย่างเดียว จำนวน 215 โรงเรียน เปิดสอนแบบกึ่ง ระบบอย่างเดียว จำนวน 11 โรงเรียน และเปิดสอนทั้งแบบปกติและแบบกึ่งระบบโรงเรียน จำนวน 73 โรงเรียน

การดำเนินงานตามมาตรการของโครงการ

มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด และคณะทำงานระดับโรงเรียน ทุกจังหวัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการขยายโอกาสฯ และร้อยละ 97 ของโรงเรียนใน โครงการมีการแต่งตั้งคณะทำงาน

2. การจัดทำแผนงาน หรือแผนปฏิบัติการตามกิจกรรม (แม่บท) มีโรงเรียน ร้อยละ 53 จัดทำแผน โดยอิงแผนปฏิบัติการของจังหวัด

3. การจัดให้มีโรงเรียนแม่แบบ กรม เขต และจังหวัดร่วมกันคัดเลือกโรงเรียนในโครงการ จำนวน 51 โรงเรียน ให้เป็นตัวอย่างและเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงานดีเด่นของโรงเรียนและให้โรงเรียนอื่น ๆ ไปเยี่ยมชมกิจกรรมได้

4. การจัดสารสัมพันธ์พัฒนาโครงการ และการนิเทศ ติดตามช่วยเหลือโรงเรียนกรมได้จัดทำสารสัมพันธ์พัฒนาโครงการส่งให้โรงเรียนทุกโรงเรียน และส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มโรงเรียนหรือ สศจ. และโรงเรียนจัดทำสารสัมพันธ์แลกเปลี่ยนกันอีกด้วย นอกจากนี้ยังจัดให้มีการนิเทศติดตามช่วยเหลือโรงเรียน ปรากฏว่าโรงเรียนได้รับการนิเทศจากกรม เขต และจังหวัด เป็นร้อยละ 77, 90 และ 63 ตามลำดับ

มาตรการลดค่าใช้จ่ายผู้ปกครอง

1. การยกเว้นเงิน บ.กศ. ตามโครงการโรงเรียนจะยกเว้นเงิน บ.กศ. ให้แก่นักเรียน ร้อยละ 95 ของนักเรียนในโครงการ ซึ่งโรงเรียนในโครงการส่วนใหญ่ปฏิบัติตามโครงการ แต่มีบางโรงเรียนยกเว้นเงิน บ.กศ. ให้นักเรียนทุกคน ซึ่งโรงเรียนได้นำเงินที่ได้รับบริจาคหรือเงินจากการขายผลผลิตต่าง ๆ มาสมทบ
2. การจัดหนังสือให้ยืมเรียน ตามโครงการโรงเรียนจะจัดหนังสือให้นักเรียนยืมเรียนทุกคน ซึ่งโรงเรียนในโครงการ ร้อยละ 93 จัดให้นักเรียนครบทุกคนตามโครงการ ส่วนอีกร้อยละ 7 จัดให้ไม่ครบทุกคน นักเรียนที่ไม่ได้รับหนังสือโรงเรียนจะให้นักเรียนยืมหนังสือจากห้องสมุดมาเรียน
3. การจัดที่พักในโรงเรียน โรงเรียนในโครงการส่วนใหญ่ร้อยละ 90 มีนักเรียนที่อยู่ไกลหรือเดินทางมาเรียนลำบาก ในจำนวนนี้มีโรงเรียนร้อยละ 50 จัดที่พักนักเรียน และร้อยละ 3 ให้พักอยู่กับครูในบ้านพักครู มีโรงเรียนร้อยละ 27 จัดรถจักรยานให้นักเรียนยืม และร้อยละ 13 จัดรถรับ-ส่งนักเรียน
4. การจัดสาขาโรงเรียน เป็นมาตรการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนในสถานศึกษาใกล้บ้าน โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาจะไปจัดการศึกษาระดับ ม.ต้น ในโรงเรียนประถมศึกษา ศาลาวัด ที่ทำการสภาตำบล หรือสถานที่ที่ชุมชนจัดสร้างให้ ส่วนการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาที่จัดจะเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีโรงเรียนในโครงการ ร้อยละ 6 จัดสาขาโรงเรียน

นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนมัธยมศึกษาบางโรงที่ไม่อยู่ในโครงการจัดสาขาโรงเรียนด้วย ซึ่งในปี 2534 มีโรงเรียนสาขารวม 276 แห่ง

5. การจัดตั้งโรงเรียนใหม่ เป็นอีกมาตรการหนึ่งที่จะให้โอกาสกับนักเรียนที่อยู่ในชนบทได้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสถานศึกษาใกล้บ้าน แต่พื้นที่นั้นจะต้องมีนักเรียนจะเข้าเรียนชั้น ม.1 มากพอ กล่าวคือ ปละไม่น้อยกว่า 2 ห้อง 90 คน ซึ่งในช่วงปีการศึกษา 2530-2534 กรมสามัญศึกษาได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาใหม่ ปละ 30, 30, 30, 31 และ 50 โรงตามลำดับ

มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือตนเองและครอบครัว

1. การจัดกิจกรรมให้นักเรียนช่วยเหลือตนเองในด้านปัจจัยสี่ ซึ่งโรงเรียนทุกโรงได้ดำเนินการ แต่เลือกดำเนินการบางกิจกรรมตามความจำเป็นและความต้องการของท้องถิ่น
2. การจัดกิจกรรมการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่น มีโรงเรียนร้อยละ 80 ดำเนินการตามกิจกรรมนี้ และมีหลายโรงจัดเงินทุนให้นักเรียนยืมเป็นทุนในการประกอบอาชีพอิสระ

มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน

1. การผลิตสื่อและบทเรียนสำเร็จรูป กิจกรรมมาตรการนี้เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพ โดยสร้างชุดการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งนอกจากจะใช้เรียนในห้องแล้ว ยังสามารถนำไปใช้เรียนด้วยตนเองนอกห้องเรียน หรือที่บ้านได้อีกด้วย ผลการดำเนินงานปรากฏว่าโรงเรียนได้รับความรู้ในเรื่องการผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปจากกรอบรม สัมมนา ร้อยละ 60.0 ได้รับความช่วยเหลือในการจัดทำสื่อ ร้อยละ 33.3 และได้รับบทเรียนสำเร็จรูป และคู่มือการจัดทำสื่อจากกรม/เขต ร้อยละ 23.3
2. การส่งเสริมและพัฒนาโครงการโรงเรียนพี่-โรงเรียนน้อง โรงเรียนในโครงการมีโรงเรียนที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 30.0 และมีโรงเรียนที่อยู่ในจังหวัดเดียวกัน ร้อยละ 83.3 โรงเรียนพี่เหล่านี้ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนน้องทั้งในด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ บุคลากรและการเงิน

มาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน

1. การส่งเสริมการปลูกต้นไม้ โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนปลูกต้นไม้ทั้งในโรงเรียน ข้างถนนจากโรงเรียนในรัศมี 1 กิโลเมตร และในที่สาธารณะ รวมทั้งให้นักเรียนดูแลรักษาต้นไม้ที่ปลูกให้เจริญเติบโต และส่งเสริมให้มีการประกวดต้นไม้ที่นักเรียนปลูก

2. การส่งเสริมโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2532 โดยกรมสามัญศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนในโครงการปีละ 250 โรงเรียน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนช่วยเหลือจัดกิจกรรมและให้บริการในด้านการศึกษา การอาชีพ การส่งเสริมด้านสุขภาพ การกีฬาและนันทนาการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมเผยแพร่และพัฒนางาน และการให้บริการแก่ชุมชน

ต่อมาในปี 2535 กรมสามัญศึกษาได้มีการปรับปรุงมาตรการดำเนินงาน เพื่อให้โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษาทุกโรงเรียนบริหารโรงเรียนได้สอดคล้องกับนโยบาย และสามารถจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ กรมสามัญศึกษา จึงได้กำหนดมาตรการขึ้น เพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ (ฝ่ายวิชาการและแผนงาน กองการมัธยมศึกษา, 2535)

1. การพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ
2. การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
3. การส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว
4. การส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. การส่งเสริมการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมเพื่อชุมชน

โดยแต่ละมาตรการมีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ
  - 1.1 จัดทำแผนงาน แผนปฏิบัติการและการจัดองค์การบริหารงาน

กำหนดผู้รับผิดชอบ

- 1.2 คัดเลือกให้มีโรงเรียน "ตัวอย่าง" เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ
- 1.3 จัดประชุมสัมมนา เผยแพร่ผลงานและประชาสัมพันธ์โรงเรียนใน

โครงการ

- 1.4 นิเทศ/ติดตามและประเมินผล
2. การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
  - 2.1 ยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา
  - 2.2 ผ่อนผันเครื่องแต่งกายนักเรียน
  - 2.3 จัดพาหนะ รับ - ส่ง นักเรียน
  - 2.4 จัดจักรยานสำหรับนักเรียน
  - 2.5 จัดสื่อและหนังสือพิมพ์เรียน
  - 2.6 จัดที่พัก (หอพัก) ให้นักเรียน
  - 2.7 จัดโรงเรียนสาขา
  - 2.8 จัดตั้งโรงเรียนใหม่
  - 2.9 จัดโครงการอาหารกลางวัน
  - 2.10 จัดหาทุนการศึกษา
3. การส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว
  - 3.1 จัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
  - 3.2 จัดให้มีแหล่งน้ำและน้ำดื่มที่สะอาด
  - 3.3 จัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา
  - 3.4 จัดการศึกษาทั้งระบบ
4. การส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา
  - 4.1 จัดระบบบริหารหลักสูตรฯ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
  - 4.2 พัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา
  - 4.3 ตั้งศูนย์วิชาการ
  - 4.4 จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

- บรรยากาศทางกายภาพ
  - บรรยากาศทางบริหาร
  - บรรยากาศทางวิชาการ
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
  6. การส่งเสริมการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม เพื่อชุมชน
    - 6.1 จัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์บริการชุมชน
    - 6.2 ดำเนินงานโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม
    - 6.3 จัดและส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
    - 6.4 ประสานให้มีการร่วมมือระหว่างบ้าน ศาสนสถาน และโรงเรียน

จากมาตรการของกรมสามัญศึกษา จะเห็นได้ว่า มาตรการการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ เป็นมาตรการหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ มีการจัดทำแผนงาน แผนปฏิบัติการและการจัดองค์การบริหารงาน กำหนดผู้รับผิดชอบ จัดประชุมสัมมนา เผยแพร่ผลงานและประชาสัมพันธ์โรงเรียนในโครงการนี้เทศ ติดตามและประเมินผล ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารโครงการ ดังนี้

ประชุม รอดประเสริฐ (2535) ได้กล่าวถึง การบริหารโครงการว่า

การบริหารโครงการเป็นงานชนิดหนึ่งที่มีผู้มีความเกี่ยวข้องทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุถึงความสำเร็จหรือตามเป้าหมายที่บุคคลเหล่านั้นต้องการ ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญหลายหลักการด้วยกัน ดังเช่น การวางแผน (Planning) การจัดหน่วยงาน (Organizing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เป็นต้น

การวางแผน หมายถึงการดำเนินการในการรวบรวมแนวความคิดและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการจัดทำหรือร่างเป็นโครงการขึ้น และใช้ร่างโครงการนี้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานในลักษณะที่ว่า จะทำอะไร ทำไปทำไม ทำเมื่อใด ทำที่ไหน ใครเป็นผู้ทำ และทำอย่างไร การวางแผนโครงการเป็นขั้นตอนแรกของผู้บริหารโครงการหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องจัดทำและสร้างความเข้าใจให้

เกิดขึ้น จึงจะทำให้การดำเนินงาน หรือการบริหารโครงการเป็นไปด้วยดีและบรรลุถึงเป้าหมายของโครงการ

การจัดหน่วยงาน หมายถึง การจัดรูปแบบในการบริหารโครงการ รวมทั้งการจัดคนให้เข้าทำงานด้วย โดยจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดทำหน้าที่รับผิดชอบอะไร และประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนเท่าใด เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ควรมีอะไรบ้าง การจัดหน่วยงานเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงขอบข่ายงาน ระยะเวลาที่ต้องกระทำ การประสานงานกับหน่วยงานอื่น และกลไกในการปฏิบัติงานอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพของงานหรือของโครงการ

การอำนาจการ หมายถึง การมอบหมายอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้บุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน และให้บุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานทราบว่า มีขอบเขตในการปฏิบัติภารกิจมากน้อยเพียงใด มีกิจกรรมใดบ้างที่จะต้องกระทำ และอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของผู้ใดหรือหน่วยงานใด หากมีปัญหาอุปสรรคหรือมีเรื่องที่ต้องการการแก้ปัญหาและการตัดสินใจบุคคลใดหรือหน่วยงานใดจะเป็นผู้กระทำหน้าที่นั้น นอกจากนี้การอำนาจการยังครอบคลุมไปถึงการกำหนดรายละเอียด และการอนุมัติการเบิกจ่ายทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานโครงการ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการอำนาจการเป็นกระบวนการที่เน้นการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อการบริหารโครงการเป็นสำคัญ

การควบคุม หมายถึง การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการ แต่ละกิจกรรม หาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ความสำเร็จของโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การควบคุมยังรวมไปถึงการจัดทำรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ และเป็นการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่โครงการไปในตัวด้วย

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ (2535) ได้กล่าวถึง การบริหารโครงการว่า การบริหารโครงการ หมายถึง การดำเนินงานภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (Project Purpose) และเป้าหมาย (Target) อย่างมีประสิทธิภาพและเหตุผล และปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนในระบบงานนั้น ๆ อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยมากที่สุด

ขั้นตอนการบริหารโครงการหรือกระบวนการบริหารโครงการ ประกอบด้วยขั้นตอนหลักที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ การวางแผนโครงการ การปฏิบัติตามแผนการโครงการ การติดตามและประเมินผลโครงการ

ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ (2535) ได้กล่าวถึงการบริหารโครงการว่า
หลังจากที่โครงการได้ผ่านการพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการได้แล้ว ขึ้นต่อไปก็เป็นการ
จัดกิจกรรมของโครงการ (Activation) ซึ่งเกี่ยวข้องกับประสานงานและการจัดสรร
ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้โครงการสามารถดำเนินงานได้ นั่นคือการกำหนดอำนาจหน้าที่และ
ความรับผิดชอบให้กับหน่วยงานของโครงการ

หลังจากนั้น ก็เป็นการดำเนินงานตามแผน (Implementation) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการ
มอบหมายอำนาจหน้าที่ให้มีการปฏิบัติงานตามแผนโครงการที่วางไว้ตามขั้นตอนการวางแผน

การบริหารโครงการยังเกี่ยวข้องกับการนิเทศงาน (Supervision) และการควบคุม
(Control) ในการนิเทศงานนั้น อาจมีการแต่งตั้งบุคคลขึ้นมาทำหน้าที่ในการสอดส่อง ดูแลและ
แนะนำการปฏิบัติงาน ผู้นิเทศงานอาจอยู่ร่วมทำงานกับโครงการโดยตลอดเวลาก็ได้ เพื่อจะได้
สามารถให้คำแนะนำ และติดตามความก้าวหน้าของงานได้ทุกระยะ ในขณะที่เดียวกันก็มีการควบคุม
โครงการอย่างใกล้ชิด เพื่อให้งานเสร็จสิ้นตามกำหนดเวลา ค่าใช้จ่าย และได้ผลงานตาม
มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป การบริหารโครงการ เป็นงานที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติ
เพื่อให้งานบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ
การวางแผน การปฏิบัติแผน การติดตามและประเมินผล

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสฯ กรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโครงการนี้ทั้งด้าน
ปริมาณ และด้านคุณภาพไปพร้อมกัน ดังนั้นในปี พ.ศ. 2532 ได้กำหนดให้โรงเรียนขยายโอกาสฯ
เลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอนได้จากที่กรมจัดไว้ใน 2 ระบบ คือ (กองแผนงาน
กรมสามัญศึกษา, 2537)

1. ระบบโรงเรียน (จัดปกติทั่วไป คือ เรียน 5 วัน/สัปดาห์ และเรียนเต็มวัน ตาม
โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2. กิ่งระบบโรงเรียน มี 5 ลักษณะ คือ

2.1 จัดให้โรงเรียน เรียนตามปกติที่โรงเรียน 1-4 วัน/สัปดาห์ นอกเวลาเรียน ปกติให้ปฏิบัติกิจกรรมทดแทน

2.2 จัดให้นักเรียน เรียนครึ่งวันเช้าหรือบ่าย สัปดาห์ละ 5 วัน ส่วนอีกครึ่งวัน ให้ปฏิบัติกิจกรรมทดแทน

2.3 จัดให้นักเรียน เรียนที่ศูนย์เรียน (จุดนัดพบ) 1 - 3 วัน นอกนั้นปฏิบัติ กิจกรรมทดแทน และนักเรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียน อย่างน้อยเดือนละ 1 - 2 ครั้ง

2.4 จัดให้นักเรียน เรียนตามปกติที่โรงเรียนติดต่อกันในช่วงฤดูว่างจากการ ทำงาน และให้ปฏิบัติกิจกรรมทดแทนในฤดูการทำงาน

2.5 จัดให้นักเรียน เรียนที่โรงเรียนเต็มวัน สัปดาห์ละ 5 วัน โดยภาคบ่ายให้ ฝึกวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมหารายได้ระหว่างเรียน (ในปี 2532 มี 84 โรงเรียน ที่จัดรูปแบบ กิ่งระบบโรงเรียน)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เกษม สนิทวงศ์ ณ อุษงษา (2528) ให้ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวน การรักษาไว้ การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน การ ทดแทน และการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

เกษม จันทรแก้ว (2530) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างสมเหตุสมผล เพื่ออำนวยให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์มีคุณภาพสูงสุด ตลอดไป

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ การรักษา การบำรุงและปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราอย่างสมเหตุสมผลและอย่างประหยัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนาน

หลักการและแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เกษม จันทรแก้ว (2530) ได้เสนอหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ 3 ประการ

คือ

1. ต้องใช้อย่างฉลาด กล่าวคือ ในการที่จะใช้ทรัพยากรแต่ละอย่างนั้น ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสีย ความขาดแคลน หรือ ความหายากในอนาคต อีกทั้งพิจารณาทางหลักเศรษฐศาสตร์อย่างถ่วงด้วย
2. ประหยัด (เก็บ รักษา สงวน) ของที่หายาก หมายถึงว่า ทรัพยากรใดที่มีน้อยหรือหายาก ควรอย่างยิ่งที่จะเก็บรักษาเอาไว้ไม่ให้สูญไป บางครั้งถ้ามีของบางชนิดที่พอจะใช้ได้ก็ต้องใช้อย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย
3. หาวิธีการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี หรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น (ซ่อมแซมปรับปรุง) กล่าวคือ ทรัพยากรใดก็ตามที่มีสภาพล่อแหลมการสูญเปล่า หรือจะหมดไปถ้าดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาควรอย่างยิ่งที่จะได้หาทางปรับปรุงให้อยู่ในลักษณะที่ดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2533) ได้กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ สรุปได้ดังนี้

1. ควรให้การศึกษาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของเขาเองต่อสิ่งแวดล้อมในอันที่จะให้เขาสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
2. การปรับปรุงคุณภาพ เป็นวิธีการตรงที่ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรและสภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรม
3. การลดอัตราการเสื่อมสูญ คือ ไม่บริโภคทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น ๆ ให้คุ้มค่าที่สุด
4. การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ คือ การนำวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ที่ชำรุดหรือ เสื่อมสภาพแล้วมาใช้ประโยชน์ใหม่ โดยการหลอมใหม่หรือย่อยแล้วไปผลิตใหม่
5. การใช้สิ่งทดแทน ทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ได้ดีในอดีตเริ่มร่อยหรอลง เนื่องจากความต้องการในการบริโภคสูง จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีคุณภาพคล้ายคลึงกันมาทดแทนทรัพยากรเดิมที่กำลังจะหมดไป
6. การใช้สิ่งที่มีคุณภาพ รองลงมา โดยการหาวิธีการในการรักษาคุณภาพของสิ่งที่มีคุณภาพรองลงมาขึ้นใหม่คุณสมบัติที่ดีขึ้น

7. การป้องกัน เป็นวิธีการจัดการโดยตรงเกี่ยวกับการป้องกันไม่ให้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงเร็วเกินไป หรือป้องกันมลพิษไม่ให้แปดเปื้อนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัย

จะเห็นได้ว่า หลักการและแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดังกล่าว มุ่งที่จะให้บุคคลในสังคมได้ร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้สังคมมีสิ่งแวดล้อมที่ดี และยาวนานตลอดไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการให้การศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระบบโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนนั้น เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังเจตคติที่ถูกต้องในเรื่องดังกล่าวให้กับบุคคล ให้สามารถตัดสินใจและปฏิบัติตนได้ถูกต้องในสังคมต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีน้อยมาก ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา งานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบมักจะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

บรรจบ คำคุณ (2531) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาตามมาตรการในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น เขตการศึกษา 9 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้ดำเนินงานตามโครงการใน 5 ด้าน ได้แก่ มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ มาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน และมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน ส่วนปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียน พบว่ามีปัญหาครู - อาจารย์ไม่เข้าใจโครงการ และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการทำงานตามโครงการ การทำแผนงานและแผนปฏิบัติการโครงการ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาทำให้โรงเรียนขาดความคล่องตัวในการดำเนินงานของโรงเรียนมีปัญหาในการการจัดพาหนะในการเดินทางแก่นักเรียน การจัดที่พักอาศัยในโรงเรียนให้นักเรียน โรงเรียนไม่สามารถจัดการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลงานของนักเรียนที่บ้านของนักเรียน ผู้ปกครองและนักเรียนไม่เข้าใจและไม่ต้องการ

เรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ครู-อาจารย์ไม่สามารถผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปด้วยตนเองได้ นักเรียนไม่ตั้งใจเรียนและออกกลางคัน และโรงเรียนติดต่oprะสานงานกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นไม่ดีเท่าที่ควร

บัณฑิต เกตุช้าง (2532) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียน นาวาวิทยา จังหวัดพิษณุโลกผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมตามมาตรการทั้งห้าของโครงการขยาย โอกาสทางการศึกษารวมทั้งสิ้น 19 กิจกรรม โรงเรียนได้ดำเนินการทุกกิจกรรม พบว่า กิจกรรม ที่ดำเนินการได้ผลดีมาก 8 กิจกรรม ได้ผลดี 8 กิจกรรม และได้ผลน้อย 3 กิจกรรม กลยุทธ์และ วิธีการทำงานที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการทำโครงการคือ กลยุทธ์ในการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงานและการติดตามงาน ตลอดจนวิธีการทำงานของ ผู้บริหารโรงเรียนที่มีส่วนร่วมทำงานอย่างจริงจัง ส่วนสาเหตุที่ทำให้กิจกรรม 3 กิจกรรมได้ผล น้อย เพราะบุคลากรในโรงเรียนมีน้อย ครูยังขาดความชำนาญในการเขียนโครงการ การผลิตสื่อ บทเรียนสำเร็จรูป การจัดหน่วยเรียนและการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ซึ่งเป็น สิ่งใหม่ที่ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจมากนัก

วัฒนา ศิลปสร (2532) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น : การศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนเมืองราดวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมตามมาตรการทั้ง 5 ของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา มีกิจกรรม รวมทั้งสิ้น 19 กิจกรรม โรงเรียนดำเนินการ 14 กิจกรรมและไม่ได้ดำเนินการ 5 กิจกรรม การดำเนินการกิจกรรมมีปัญหา อุปสรรค และสาเหตุที่สำคัญคือ คณะครูยังไม่เข้าใจแนวทางการปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ ผู้บริหารไม่ได้เป็นผู้นำลงมือในการปฏิบัติงาน ขาดความร่วมมือ จากบุคลากรภายในโรงเรียน ผู้ปกครองไม่สนับสนุนและไม่ให้ความร่วมมือ มีการประชาสัมพันธ์ น้อย ไม่ได้รับการนิเทศและประเมินผลอย่างเป็นระบบ งบประมาณมีจำกัดและล่าช้า

2. สาเหตุที่โรงเรียนไม่สามารถรับนักเรียนได้ถึงเป้าหมายของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เนื่องจาก

2.1 บุคลากรในโรงเรียนมีน้อยไม่พอที่จะปฏิบัติงานตามกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการได้ครบถ้วน

2.2 ปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น

2.3 พื้นที่บริการด้านการศึกษาของโรงเรียนมีพื้นที่ครอบคลุมกว้างขวางมาก

สมพล หาวารี (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวคิดของผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัย พบว่า เป้าหมายของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นการจัดการศึกษา เพื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองนักเรียน ให้นักเรียนได้เรียนใกล้บ้านยิ่งขึ้น ด้านหลักสูตรควรจัดเนื้อหาการจัดการประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองในบางวิชา ปัจจัยที่ชักจูงการเพิ่มปริมาณผู้เรียนต่อ ได้แก่ มีการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษา การให้หนังสือพิมพ์เรียน การลดค่าใช้จ่ายทางการศึกษา และการมีรายได้ระหว่างเรียน รัฐบาลได้สนับสนุนโครงการโดยจัดเงินอุดหนุนให้แก่โรงเรียนในโครงการมากกว่าทั่วไป

รุ่งเรือง สุชาภิรมย์ (2534) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รายงานการประเมินผลโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการประเมินความสอดคล้องของโครงการขยายโอกาสฯ ของกรมสามัญศึกษารูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น พบว่า หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการ ตลอดจนแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับนโยบายของรัฐบาล สาระบางส่วนของโครงการขยายโอกาสฯ ที่ยังไม่สอดคล้อง คือ โครงการขยายโอกาสฯ ไม่ได้ระบุชัดเจนว่า กรมสามัญศึกษาจะเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพียงแต่ระบุให้กรมสามัญศึกษาดำเนินงานและประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ภายใต้อำนาจของกรมสามัญศึกษารับผิดชอบโดยตรงเท่านั้น และในประเด็นของระยะเวลาการดำเนินงานนั้น

กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินการโครงการมาแล้ว 2 ปี ก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบายว่าด้วย รูปแบบ และวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น

2. ผลการประเมินการดำเนินงานตามเป้าหมายของโครงการนั้น พบว่ากรมสามัญศึกษาสามารถดำเนินงานขยายโอกาสฯ ได้สำเร็จลุล่วงเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการ โดยในระหว่างปีการศึกษา 2530-2534 สามารถดำเนินงานขยายโอกาสฯ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศได้ครบ จำนวน 718 โรงเรียน และขยายผลไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษานอกโครงการได้จำนวนสมทบอีก 109 โรงเรียน จำนวนนักเรียนเข้าเรียนชั้น ม.1 คิดเฉลี่ยเป็นร้อยละ 95 ของเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีผลทำให้อัตราการเรียนต่อ ม.1 เพิ่มขึ้นทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด เขต และประเทศอย่างเห็นได้ชัดเจน แต่พบว่า อัตราส่วนนักเรียนชั้น ม.1 ในระบบโรงเรียนต่อประชากรกลุ่มอายุ 12 ปี ยังไม่ถึงร้อยละ 50 คือ เป็นร้อยละ 33.49 ในปีการศึกษา 2529 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 42.86 ในปีการศึกษา 2533 สำหรับอัตราการคงอยู่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในโครงการเป็นร้อยละ 85 ที่เหลืออีกร้อยละ 15 นั้น ออกกลางคันไปโดยไม่ได้ศึกษาต่อที่อื่น เพราะผู้ปกครองยากจนไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนได้ตลอด แม้ว่าจะได้รับความช่วยเหลือแล้ว บางส่วนนักเรียนเกียจคร้านและเบื่อหน่ายการเรียน และออกไปช่วยผู้ปกครองทำงาน ทหารายได้

3. ในเรื่องของการบริหารและการจัดการนั้น พบว่า กรมสามัญศึกษา สามารถบริหารและจัดการโครงการขยายโอกาสฯ ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี สามารถฝึกอบรมบุคลากรหลักของโรงเรียนในโครงการ ให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ด้วยมาตรการต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในโครงการ มีการใช้อาคารสถานที่ภายนอกโรงเรียน เพื่อการเรียนการสอน ศึกษานหรือฝึกปฏิบัติงานอาชีพโรงเรียนประมาณร้อยละ 78.6 ใช้วิทยากรท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในรายวิชาอาชีพเกือบทุกโรงเรียนมีการสำรวจความต้องการของท้องถิ่น แต่ในการเปิดสอนวิชาอาชีพยังคงคำนึงถึงความพร้อมของครูผู้สอนเป็นสำคัญ

4. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนที่จัดให้นักเรียนได้เรียนที่โรงเรียนส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองที่บ้านหรือสถานประกอบการ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้มีเวลาช่วยเหลืองานผู้ปกครองในขณะที่เรียนนั้น มีโรงเรียนในโครงการที่จัดการเรียนการสอนดังกล่าว ประมาณร้อยละ 29.05 ที่เหลือร้อยละ 70.95 จัดแบบปกติ โดยโรงเรียนร้อยละ 13 เคยเปิดสอนแบบกึ่งระบบแต่ได้เลิกไปด้วยสาเหตุต่าง ๆ คือ ผู้ปกครองไม่แน่ใจในคุณภาพของการเรียนด้วยวิธีการดังกล่าว ต้องการให้เด็กเรียนแบบปกติมากกว่า โรงเรียนขาดความพร้อมในการดำเนินการ และเด็กมีความรับผิดชอบในการเรียนด้วยตนเองไม่เพียงพอ

5. การใช้มาตรการเพื่อชักจูงเด็กเข้าเรียนนั้น นอกจากการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษาและการให้หนังสือรับเรียนแล้ว ยังมีโรงเรียนจำนวนครึ่งหนึ่งจัดที่พักให้นักเรียน จำนวนประมาณสองในสามยกเว้นหรือผ่อนผันการแต่งกายมาโรงเรียน และจัดบริการอาหารกลางวัน ส่วนวิธีการที่โรงเรียนคิดว่าจะช่วยให้เด็กมาเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมได้อีกคือ การจัดการรับส่งนักเรียนที่อยู่ห่างไกล สำหรับวิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงเด็กมาเรียนนั้น วิธีการที่ใช้ได้ผลมากที่สุด คือ การออกไปพบปะผู้ปกครองเด็กที่บ้าน รองลงมาคือ การออกแนะนำตามโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งนี้โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้เวลาในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกันตลอดปี

6. ปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้จำนวนนักเรียนชั้น ม.1 เพิ่มขึ้น ได้แก่ สภาพที่ตั้งของโรงเรียนที่อยู่ใกล้ชุมชน การคมนาคมในเขตพื้นที่สะดวก จำนวนโรงเรียนและนักเรียนตัวป้อนในเขตบริการมีมาก และมีโรงเรียนมัธยมศึกษาอื่น ๆ อยู่ห่างไกล นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่สนับสนุน ได้แก่ อายุของครูที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว ซึ่งมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน การชักจูงประชาสัมพันธ์ โดยเข้าถึงตัวผู้ปกครอง เศรษฐกิจของชุมชน และมาตรการความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนเสริมให้เป็นพิเศษ เช่น แจกสมุด ดินสอ และอุปกรณ์การเรียนอื่น ๆ เป็นต้น

7. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ผู้ปกครองที่ส่งเด็กเรียนต่อส่วนใหญ่ได้ให้เหตุผลของการส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อว่า เพราะโรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน ไม่เสียเงินบำรุงการศึกษา และมีหนังสือให้ยืมเรียนตามลำดับ และส่วนใหญ่ตั้งใจว่า เมื่อบุตรหลานเรียนจบชั้น ม.ต้น แล้วจะให้เรียนต่อ ส่วนผู้ปกครองที่ไม่ส่งเด็กเรียนต่อ นั้น ให้เหตุผลว่า เป็นเพราะฐานะทางครอบครัวยากจน รายได้ไม่เพียงพอเด็กไม่ต้องการเรียน และต้องการให้เด็กช่วยทำงาน สำหรับเด็กที่เรียนต่อชั้น ม.ต้นนี้ เกินกว่าครึ่งหนึ่งต้องช่วยผู้ปกครองทำงานหารายได้ช่วยครอบครัวด้วย แต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ต้องการเรียนเน้นหนักวิชาสามัญ เกือบทุกคนมีความมั่นใจว่าจะเรียนต่อจนจบชั้น ม.3 แต่จำนวนประมาณครึ่งหนึ่งไม่แน่ใจว่าจะจบชั้น ม.3 แล้วจะทำอะไรต่อ จำนวนหนึ่งในห้าต้องการเรียนต่อให้สูงขึ้น ส่วนเด็กที่จบชั้น ป.6 แล้วไม่เรียนต่อ นั้น จำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งต้องการเรียนต่อแต่ไม่มีโอกาสได้เรียน เพราะฐานะทางครอบครัวยากจน และที่เหลือไม่ต้องการเรียนต่อจริง ๆ เพราะไม่ชอบเรียนหนังสือ

อำนาจ เอกฐิน (2535) ได้วิจัย เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามที่คณะของครูและผู้บริหารโรงเรียน ใน 14 มาตรการ ของกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 ผลการวิจัยพบว่า

1. มาตรการที่ครูผู้สอนเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุด ใน 5 อันดับแรก ได้แก่ "การสร้างความสัมพันธ์กับกระบวนกรศึกษานอกโรงเรียน" "การประเมินผลงานและส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติผลงานดีเด่น" "การสร้างชุดการเรียนด้วยตนเองเพื่อช่วยเหลือการเรียนการสอน" "โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง" และ "การสร้างที่พักอาศัยของนักเรียนในโรงเรียน" ส่วนมาตรการที่ผู้บริหารเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุด ใน 5 อันดับแรก ได้แก่ "การสร้างความสัมพันธ์กับกระบวนกรศึกษานอกโรงเรียน" "การสร้างชุดการเรียนด้วยตนเองเพื่อช่วยเหลือการเรียนการสอน" "โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง" "แนวทางการจัดสอนวิชาอาชีพ" และ "การสร้างที่พักอาศัยของนักเรียนในโรงเรียน" มาตรการที่ครูผู้สอนและผู้บริหารเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดที่สอดคล้องกัน ได้แก่ "การสร้างที่พักอาศัยของนักเรียนในโรงเรียน" และ "การสร้างความสัมพันธ์กับกระบวนกรศึกษานอกโรงเรียน" เมื่อพิจารณารวม

ทุกมาตรการพบว่า ทั้งครูผู้สอนและผู้บริหารมีความเห็นว่า การดำเนินการตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใน 14 มาตรการ ของกรมสามัญศึกษา มีปัญหาและอุปสรรคปานกลาง

2. ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สำหรับจังหวัดชัยภูมิ มาตรการที่ครูผู้สอนกับผู้บริหารมีความเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ "การให้ยืมหนังสือเรียน" "การส่งเสริมให้โรงเรียนในโครงการกระทำหน้าที่ให้สมบูรณ์" และ "การประเมินผลงานและส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติผลงานดีเด่น" โดยครูผู้สอนเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากกว่าผู้บริหาร

สำหรับจังหวัดนครราชสีมา มาตรการที่ครูผู้สอนกับผู้บริหารมีความเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ "การให้ยืมหนังสือเรียน" "การประเมินผลงานและส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติผลงานดีเด่น" และ "การลดค่าใช้จ่ายในด้านกาแต่งกายและด้านกิจกรรมต่าง ๆ" โดยครูผู้สอนเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากกว่าผู้บริหาร

สำหรับจังหวัดบุรีรัมย์ มาตรการที่ครูผู้สอนกับผู้บริหารมีความเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ "การบริหารหลักสูตร" และ "การบริหารหลักสูตรแบบกึ่งระบบโรงเรียน" โดยผู้บริหารมองเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากกว่าครูผู้สอน

สำหรับจังหวัดศรีสะเกษ มาตรการที่ครูผู้สอนกับผู้บริหารมีความเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ "การให้ยืมหนังสือเรียน" โดยครูผู้สอนเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากกว่าผู้บริหาร

สำหรับจังหวัดสุรินทร์ มาตรการที่ครูผู้สอนกับผู้บริหารมีความเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ "การบริหารหลักสูตรแบบกึ่งระบบโรงเรียน" และ "แนวทางการจัดสอนวิชาอาชีพ" โดยผู้บริหารเห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากกว่าครูผู้สอน

3. ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ครูผู้สอนกับผู้บริหารมีความเห็นว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ "การให้ยืมหนังสือเรียน" และ "การประเมินผลงานและส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติผลงานดีเด่น"

- โดยครูผู้สอนมองเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคมากกว่าผู้บริหาร และเมื่อพิจารณารวมทุกมาตรการพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น ในการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ผู้วิจัยจึงใช้วรรณคดีและผลงานวิจัยดังกล่าวมาเป็นแนวคิดในการวิจัย และใช้มาตรการการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรมสามัญศึกษา ทั้ง 6 มาตรการ มาเป็นแนวทางในการวิจัย ได้แก่

1. การพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ
2. การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
3. การส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว
4. การส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. การส่งเสริมการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมเพื่อชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย